אמר שמואל ביתדות: ת"ר קרשים מלמטן עוביין אמה ומלמעלן כלין והולכין עד כאצבע שנאמר [1]יהיו תמים על ראשו ולהלן הוא אומר [2]תמו נכרתו דברי רבי יהודה רבי נחמיה אומר כשם שמלמטן עוביין אמה כך מלמעלן עוביין אמה שנאמר יחדיו והכתיב תמים ההוא דליתו שלמין ולא ליתו דניסרא ואידך נמי הכתיב יחדו ההוא דלא לישלחופינהו מהדדי בשלמא למ"ד כשם שמלמטן עוביין אמה כך מלמעלן עוביין אמה היינו דכתיב [3]ולירכתי המשכן ימה תעשה ששה קרשים ושני קרשים תעשה למקצעות דאתי פותיא דהני ממלי ליה לסומכא דהני אלא למ"ד מלמטן עוביין אמה מלמעלן כלין והולכין עד כאצבע האי עייל והאי נפיק דשפי להו כי טורין[א]: [4]והבריח התיכון בתוך הקרשים תנא בנס היה עומד [5]ואת המשכן תעשה עשר יריעות אורך היריעה האחת שמנה ועשרים באמה שדי אורכייהו לפותיא דמשכן כמה הויא עשרין ותמני דל עשר לאיגרא פשא להו ט' להאי גיסא וט' להאי גיסא לר' יהודה מיגליא אמה דאדנים לר' נחמיה מיגליא אמה דקרשים שדי פותייהו לאורכא דמשכן כמה הויא ארבעין דל תלתין לאיגרא פשא להו י' לר' יהודה מכסיא אמה דאדנים לר' נחמיה מיגליא אמה דאדנים [6]ועשית יריעות עזים לאהל וגו' ארך היריעה האחת שלשים באמה וגו' שדי אורכייהו לפותיא דמשכן כמה הויא תלתין דל עשר לאיגרא פשא להו עשר להאי גיסא ועשר להאי גיסא לר' יהודה מיכסיא אמה דאדנים לר' נחמיה מיגליא אמה דאדנים תניא נמי הכי [7]והאמה מזה והאמה מזה בעודף לכסות אמה של אדנים דברי ר' יהודה ר' נחמיה אומר לכסות אמה של קרשים שדי פותייהו לאורכיה דמשכן כמה הויא מ' וארבע דל תלתין לאיגרא פשא להו ארבע סרי דל תרתי לכפלא דכתיב [8]וכפלת את היריעה הששית אל מול פני האהל פשא להו תרתי סרי בשלמא לר' יהודה היינו דכתיב [9]חצי היריעה העדפת תסרח אלא לר' נחמיה מאי תסרח תסרח מחברותיה תנא דבי ר' ישמעאל למה משכן דומה לאשה שמהלכת בשוק ושפוליה מהלכין אחריה ת"ר חרוצים היו קרשים וחלולים היו האדנים

ונראין

אמר שמואל ביתדות. לא היו מקורות מלמטה אלא יתדות היו וריוח ביניהן כעין אותן שלנו העשויות להביא עצים. ולי נראה פי' לאטבי כמו אטבא דספרי האמור במנחות (ד' לב.) והוא גלוארי"ן בלע"ז שמבקע מקל אחד בראשו ונושך בו דפי הקונטרס והכי קאמר רב כהנא באטבי לא היה נותן ריוח בין כל סדרא וסדרא כדקאמרת דמתוך שהסדר גבוה ג' קרשים כל אחד רחבו אמה וחצי ומושבו קצר שהוא אמה של עובי ומו לא הרי הן נופלות זו על זו אלא מושיב שתי שורות של שלש שנים[ב] זו אצל זו כמין אטבי ששתי צלעות האטבא סמוכות זו לזו כן מושיב לראש העגלה האחת ומחזיקות זו את זו ונמצא מקום מושב הסדר ב' אמות וכן עושה לראש השני ואמת הריוח באמצע ופרכינן היכא מנח להו לקרשים אגבה דעגלה והא עגלה גופה מקורה הואי ותינח לידיהן וביניהן כו' כדפרי'. וללשון רבותי אין לשון הגירסא נראה כפירושן ולמה הוזכרו אותן טבעות כאן לשלחופינהו לקרשים שבשני סדרים הפנימית[ג] שלא יהו טבעותיהן מכוונין זו כנגד זו: **ולהלן הוא אומר תמו נכרתו.** מה תמו האמור להלן לשון כלייה אף תמים האמור כאן לשון כלייה: **שנא' יחדו.** כולן שוות: **דלא לייתי דנסרא.** קרש אחד מב' חתיכות: **דלא לישלחופינהו.** אחד לפנים ואחד לחוץ אלא מושיב הקרשים מכוונין זה אצל זה שיעמדו הקרשים מכוונים עוביה של זו כנגד עוביה של זו: **ואתי פותיא דהני וממלא סומכא דהני.** כשהושיב ששה קרשים למערב נמצא רחבן תשע אמות והמשכן רחבו י' נמצא חסר הכותל חצי אמה לצפון וחצי אמה לדרום ומביא שני קרשים אחד למקצוע זה ואחד למקצוע זה ומושיבן אצל הששה ורוחב הקרש אמה וחצי נמצא חצי האמה ממלא וסותם חסרון הקיר מערבי והאמה מכסה עביו של קרש הדרומי החיצון נמצאו הזויות שוין מבחוץ שני חודי הקרשים סמוכין יחד וכן לצפון: **האי עייל והאי נפיק.** דליון דקרש אחד שבדרום ושבצפון למעלה כלה בעביו וקרש ההוא נותן במקצוע רחב אמה וחצי נמצא רחב הקרש של מקצוע בולט ויוצא לדרום מלמעלה חוץ מעביו של דרומי וכן לצפון: **דשפי להו.** לרוחב ב' קרשים שבמקצוע ומקצרן למעלה מרחבן שלא יהיו בולטין: **כי טורים.** ההרים הללו שהן משופעין [מב' צדדים]: **בנס היה עומד.** שאחר שהקרשים כולן נתונין באדנים לצפון למערב ולדרום היה נותנו ומבריח לשלשת הרוחות ואין לך אומן יכול לעשות כן ובנס היה נכפף מאליו: **דל עשר לאיגרא.** לרחב חלל המשכן שהוא י' אמות: **לרבי יהודה.** דאמר למעלה כלין עוביין של קרשים לכאצבע אין ממעטין ביריעות וכשפורסן לרחב המשכן נופלות תשע אמות לצפון ומכסין ט' אמות לקרשים מבחוץ ואמה של אדנים מגולה. שהאדנים גבהן אמה ותלוין הם והקרשים חרוצין למטה באמצע חצי אמה רחב בגובה אמה ונשאר חצי אמה לכאן וחצי אמה לכאן והן שתי ידות לקרש האחד[ד] ומחסר מן הידות מבחוץ ומשני צדיהן לרכוב על עובי דופני האדן כשנועץ שתי הידות בשני אדנים כדי שיהיו הקרשים תכופות ומשולבות אשה אל אחותה ולא יהא עובי האדן מפסיק ביניהן: **לרבי נחמיה.** דאמר אף מלמעלה עוביין אמה ממעט עובי הקרשים הדרומיות והצפוניות אמה לכאן ואמה לכאן באורך היריעות ואינן נופלות אלא ח' אמות לכל צד: **מיגליא אמה מן הקרשים.** חוץ לאדנים ואמה דאדנים: **שדי פותייהו לאורכא דמשכן.** לאחר שחברו ה' יריעות לבד וכל אחת ד' אמות רחב הרי כ' אמות וכנגדן במחברת השנית שהיא של ה' יריעות הרי מ' ל' מהן הווין גג למשכן לאורכו ועשר העודפות: **לרבי יהודה.** דאמר אין עובי קרשים שבמערב ממעט כלום נמצא הי"ד אמות כולן תלויות ומכוסות כל י' אמות של אורך הקרש הרי אף האדנים של צד מערבי מכוסין: **ועשית יריעות עזים.** אלו יריעות עליונות הפרוסות על יריעות התחתונות העליונות קרויות אהל כלומר לגג ומכסה והתחתונות קרויות משכן עצמו שהן לנוי תכלת וארגמן ותולעת שני: **מיכסיא אמה דאדנים.** שנשארת מגולה מן התחתונות יכסוה העליונות: **לרבי נחמיה מיגליא אמה דאדנים.** ועודפה של יריעה זו הולכת לכסות אמה דקרשים שלא כסוה התחתונות: **בעודף.** שיריעות האהל עודפות על יריעות המשכן ב' אמות יהיה סרוח על כיסוי התחתונות לכסות מה שלא כיסוהו: **ארבעים וארבע.** די"א יריעות היו: **תרתי דכפלא.** שהיתה נוטה רוחב חצי יריעה על רוח מזרחית שלא היו שם קרשים שהוא פתח למשכן ואין שם אלא מסך פרוס כמו וילון כדכתיב[ה] ועשית מסך לפתח האהל וגו': **בשלמא לרבי יהודה.** דאמר עובי הקרשים לא ממעט ביריעות היינו דכתיב חצי היריעה העודפת בעליונות יותר מן התחתונות תסרח על אחורי המשכן סרוח על כל אורך הקרשים והאדנים של מערב ונגררות בארץ: **מאי תסרח.** אמה אחת נגררת ותו לא שהרי עובי הקרשים מיעט בה אמה: **מחברותיה.** חצי היריעה סרוחה מחברותיה אמה ממנה לכסות האדנים ואמה נגררת: **ושיפוליה.** שולי בגדיה. כך היתה יריעה של אחריו נגררת בארץ: **חרוצים היו קרשים.** כמו שפירשתי חצי אמה באמצע רחבן מלמטה בגובה אמה ונשארין הידות לכאן ולכאן וגם הם חרוצים מבחוץ כשיעור עובי דופן האדן ברחב ובגובה אמה עד הארץ לרכוב על האדן שיהו משולבות קרש (ו)על קרש ולא יפסיק עובי שני האדנים ביניהם: **וחלולים היו האדנים.** שבאותו חלל היו תוקעין ידות הקרשים:

ונראין

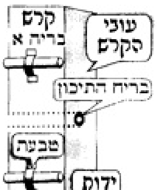

דל עשר לאיגרא. בכולה שמעתא אמר דרוחב המשכן י' אמות וקשה לר"י דמנא ליה להש"ס הא דילמא המשכן היה רוחבו י"א אמה והקרשים נאמר שלא היה עוביין אלא חצי אמה ושני קרשים למקצעות המשכן היו סותמות אמת אויר מכאן ואמת אויר מכאן וחצי אמה העודפת ברוחב הקרש כנגד עובי הקרשים של צד צפון ודרום ומאי חזית למימר איפכא שחצי אמה לכאן וחצי אמה [לכאן] הוא למלאות חסרון הכותל ואמה עובי להיות כנגד עובי הקרש הדרומי והצפוני ואומר ר"י דמבית עולמים ילפינן לה שהיה אורכו ששים אמה ורוחבו עשרים ה"נ במשכן רחבו שליש ארכו: **תנא בנס היה עומד.** אומר ר"י דהכא דקאמר שבריח התיכון היה מסבב ג' רוחות פליגא אברייתא דמלאכת המשכן דהתם אמר שלא היה נס אלא היו שם חמשה שנים למעלה אחד מתחיל מתחילת אורך המשכן עד חציו והשני מתחיל משם ואילך עד סוף הרוח וכן למטה היו שני בריחים כזה הענין אבל האמצעי היה הולך מרוח מזרח עד רוח מערב והיינו מן הקצה אל הקצה ולא היה מקיף כל שלש רוחות:

שתי

תורה אור השלם

1 וְיִהְיוּ תֹאֲמִם מִלְּמַטָּה וְיַחְדָּו יִהְיוּ תַמִּים עַל רֹאשׁוֹ אֶל הַטַּבַּעַת הָאֶחָת כֵּן יִהְיֶה לִשְׁנֵיהֶם לִשְׁנֵי הַמִּקְצֹעֹת יִהְיוּ: שמות כו כד

2 וַיַּעַמְדוּ הַמַּיִם הַיֹּרְדִים מִלְמַעְלָה קָמוּ נֵד אֶחָד הַרְחֵק מְאֹד מֵאָדָם הָעִיר אֲשֶׁר מִצַּד צָרְתָן וְהַיֹּרְדִים עַל יָם הָעֲרָבָה יָם הַמֶּלַח תַּמּוּ נִכְרָתוּ וְהָעָם עָבְרוּ נֶגֶד יְרִיחוֹ: יהושע ג טז

3 וּלְיַרְכְּתֵי הַמִּשְׁכָּן יָמָּה תַּעֲשֶׂה שִׁשָּׁה קְרָשִׁים: שמות כו כב

4 וְהַבְּרִיחַ הַתִּיכֹן בְּתוֹךְ הַקְּרָשִׁים מַבְרִחַ מִן הַקָּצֶה אֶל הַקָּצֶה: שמות כו כח

5 וְאֶת הַמִּשְׁכָּן תַּעֲשֶׂה עֶשֶׂר יְרִיעֹת שֵׁשׁ מָשְׁזָר וּתְכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתֹלַעַת שָׁנִי כְּרֻבִים מַעֲשֵׂה חֹשֵׁב תַּעֲשֶׂה אֹתָם: אֹרֶךְ הַיְרִיעָה הָאַחַת שְׁמֹנֶה וְעֶשְׂרִים בָּאַמָּה וְרֹחַב אַרְבַּע בָּאַמָּה הַיְרִיעָה הָאֶחָת מִדָּה אַחַת לְכָל הַיְרִיעֹת: שמות כו א-ב

6 וְעָשִׂיתָ יְרִיעֹת עִזִּים לְאֹהֶל עַל הַמִּשְׁכָּן עַשְׁתֵּי עֶשְׂרֵה יְרִיעֹת תַּעֲשֶׂה אֹתָם: אֹרֶךְ הַיְרִיעָה הָאַחַת שְׁלֹשִׁים בָּאַמָּה וְרֹחַב אַרְבַּע בָּאַמָּה הַיְרִיעָה הָאֶחָת מִדָּה אַחַת לְעַשְׁתֵּי עֶשְׂרֵה יְרִיעֹת: שמות כו ז-ח

7 וְהָאַמָּה מִזֶּה וְהָאַמָּה מִזֶּה בָּעֹדֵף בְּאֹרֶךְ יְרִיעֹת הָאֹהֶל יִהְיֶה סָרוּחַ עַל צִדֵּי הַמִּשְׁכָּן מִזֶּה וּמִזֶּה לְכַסֹּתוֹ: שמות כו יג

8 וְחִבַּרְתָּ אֶת חֲמֵשׁ הַיְרִיעֹת לְבָד וְאֶת שֵׁשׁ הַיְרִיעֹת לְבָד וְכָפַלְתָּ אֶת הַיְרִיעָה הַשִּׁשִּׁית אֶל מוּל פְּנֵי הָאֹהֶל: שמות כו ט

9 וְסֶרַח הָעֹדֵף בִּירִיעֹת הָאֹהֶל חֲצִי הַיְרִיעָה הָעֹדֶפֶת תִּסְרַח עַל אֲחֹרֵי הַמִּשְׁכָּן: שמות כו יב

◆

רבינו חננאל

ותירגמה שמואל ביתידות, פי' יתידות שנים שלשה רחבות כמו טפח אגודות בעגלה, שנמצא בין יתד ליתד כמו אמה ונמצאת העגלה כולו מגולה היא כולה. והוצרך שמואל להעמידה ביתידות משום דתני ר' חייא תחתיהן, ואי אפשר להיות לעגלה תחת והיא אינה מקורה אלא ביתידות שיש ריוח הרבה ביניהן דליכא למימר בהן כלבוד דמי. והוא כדבעינן למימר לקמן כי שיעור ב' עגלות מהלכות זו בצד זו בט"ו אמה, וכיון למרנו דרך רשות הרבים ט"ז אמה, אלו ט"ו אמה ואמה יתירה למקום בן לוי כו'. ת"ר קרשים מלמטה עוביין אמה מלמעלן כלין והולכין עד כו'. ר' יהודה דריש יהיו תמים על ראשו מלשון כילוי כדכתיב תמו נכרתו. והאי דכתיב יחדיו בעינן דליהוו משולבים כאחד כשמחברן דומין כאלו אחד הן ולא להוון משתלפי מהדדי. ור' נחמיה דייק יחדיו שיהו שוין מסופן עד ראשן. והאי דכתיב תמים דניתי שלמים ולא ניתי דניסרא. בשלמא למ"ד כשם שמלמטן עוביין אמה כך מלמעלן עוביין אמה, היינו דכתיב ולירכתי המשכן ימה תעשה ששה קרשים ושני קרשים תעשה למקצועות המשכן בירכתים, דל פלגא [דאמתא] לחללה בהאי גיסא ופלגא [דאמתא] לחללה בהאי גיסא דאישתייר מעשר אמות חללו של משכן. כי חללו של עשר אמות, והן ששה קרשים ט' אמות, נשארה אמה תשלים עשר אמות למלאות עשר אמות (אורך) [רחב] של משכן. ואמתא סומכא דקרש מהאי גיסא ואמתא לאידך גיסא היינו דאתא פותיא דבי קרשים שבמקצועות ממלא לסומכא דהני קרשים ולחללה דאמתא כדאמרן. פירוש המשכן עשר אמות חללו כשמעמיד ברוח מערבית ו' קרשים כל קרש רחבו אמה וחצי הרי ט' אמות, נשאר מחללו אמה, נמצא פתוח חצי אמה מיכן וחצי אמה מיכן. היה מביא ב' קרשים כל קרש רחבו אמה וחצי ומעמידה במקצועות, נמצא כל אחד תופס חצי אמה החלל וממלא אמה עובי הקרש האחרון העומד בקצה הצפון שהוא סוף לעשרים קרשים, וכן כיוצא בו בקצה הדרום. נמצאו מכוונים תמים מלמטן ותמים מלמעלן אין אחד מהם עודף ויוצא על חבירו. אלא למ"ד כלין והולכין עד כאצבע האי עייל והאי נפיק, כי אע"פ שהן מכוונים מלמטן כנגד עביו של קרש הסמוך להן מן הצפון והקרש

רבינו חננאל (המשך)

הסמוך להן מן הדרום, אבל מלמעלן מקום אשר כולו מכלפי עוביו ועומד על כאצבע נמצא כל אחד מב' קרשים הללו של מקצועות המשכן יוצא אמה חסר אצבע מקרשי צפון ודרום. ופריק ר' יהודה דשפי להו כי טורין בלשון עיבוי בגיקא שעושין בבגדים, והיא רחבה מלמטה ומשפיע ומיצר מלמעלן ובלע"ז נויירי. כך באלו ב' קרשי המקצועות היה תחתיתו רחב אמה וחצי והיה הנגר אוכל ועולה בשיפוע עד שיכלה למעלה עד כאצבע כדי שישוו לקרשי צפון ודרום מבחוץ ולא יהיה קרש יוצא וקרש נכנס. והבריח התיכון בתוך הקרשים משלש רוחות ואין עץ אחד מבריח ג' רוחות אלא במעשה נס. כתיב אורך היריעה האחת שמנה ועשרים באמה, רחב חללו של משכן עשר אמות. כשתכסה היריעה על המשכן והוא המשכן עומד, מכסה החלל עשר אמות. נמצאו עודפות ט' אמות מזה הצד הצפוני משולשלת על הקרשים וכן כצד הדרומי. כיוצא בו לר' יהודה שאומר כי הקרשים למעלה עוביין אצבע בלבד, נמצא גג המשכן עשר אמות וט' אמות מצד צפון כיסה הקרש. נשארו האדנים מגולין וב' אצבעות מן הקרשים, כי כל קרש ארכן י' אמות. אמה ממנו ידות מובלעות באדן. אבל לר' נחמיה שאומר כי ראשי הקרשים נמי עוביין אמה, נמצא חלל המשכן וראשי הקרשים מתכסין מן היריעה י"ב אמה. נשארו מכ"ח אמה ט"ז אמה, ח' אמות מכסות מקרש שבצפון, (י"ח) [ות'] אמה בקרש שבדרום. נמצא מכל קרש בשני הצדדין אמה מגולה והאדן, הנה זה החשבון לרחב המשכן. ועוד כתיב ואת המשכן תעשה עשר יריעות. כל יריעה רחבה ד' אמות הרי עשר יריעות מ' אמה. והמשכן אורכו ל', כשתכסה המשכן ל' אמה נשארו י' אמות שכשתפעות ויורדות בקרשים אחורי המשכן ונתכסו לר' יהודה הקרשים והאדנים עד קרוב לקרקע אצבע אחת, ולדברי ר' נחמיה נתכסו הקרשים ונשארו האדנים מגולין. ועשית יריעות עזים לאהל על המשכן עשתי עשרה יריעות, אורך כל יריעה ל' אמה ורחבה ד' אמות, נמצאו אילו י"א יריעות בעת שהן מחוברות ל' אמה במ"ד אמות. כשתטיל אורך היריעות שהיא ל' אמה לרחבו של משכן מכסה חללו עשר אמות נשארו אמה משתפעות ויורדות ע"ג הקרשים בצפון וכיוצא בהן בדרום. לר' יהודה מיכסיא דאדנים לא נשאר מגולה מן האדן אלא אצבע, לר' נחמיה מיכסיא אמה הקרשים ונשארו האדנים מגולים. תניא נמי הכי כו' רוחב י"א יריעה מ"ד אמות כשתטיל ל' מהם לאורכן של משכן, ושתים כפילת היריעה אל מול פני האהל הרי ל"ב אמה, נשתיירו י"ב אמה כשתפעות ויורדות אחורי המשכן לר' יהודה נתכסו הקרשים והאדנים ונשארו ב' אמות מוטלות על הארץ, והיינו דכתיב חצי היריעה העודפת תסרח על אחורי המשכן. אלא לר' נחמיה הגג ל', ושתי אמות הכפילה ואמה עובי הקרש, הרי ל"ג אמות. נשארו י"א, י' אמה לקרש ולאדנים נשארה אמה אחת, ואנן בעינן שתהיה חצי היריעה עודפת. ופריק מאי תסרח תסרח מחברותיה, שחברותיה לא כיסו האדנים וכשאתה מחשב אמה של אדנים וזו שעל הארץ הנה חצי היריעה. ותנא דבי ר' ישמעאל על זו דותסרח העודף[א].

מסורת הש"ס

א) [גירס' הערוך טרוי לשון פרסי הוא דבר שרחב ומתקצר והולך למעלה], ב) [שלש רש"ש], ג) [הפנימיים. רש"ש], ד) [שמות כו], ה) [שם], ו) נ"ל אל קרש.

◆

גליון הש"ס

גמ' שדי פותייהו. ע"ל דף סח ע"א תוס' ד"ה ולמן קרשים:

◆

לעזי רש"י

גלוארי"ן. צין כריך.

[א] נראה דחסר וצ"ל למה המשכן דומה לאשה שמהלכת בשוק ושיפוליה מהלכין אחריה.

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones